

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydsk Maanedsskrift

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland

ved Cl. Eskildsen og H. Lausten-Thomsen.

INDHOLD:

C. Majbøll og Cl. Eskildsen: Med det „Slesvigske Regiment“
i Napoleonskrigene. En dansk Soldats Dagbog fra 1813—15.

Nr. 11 — 1. MAJ 1931. — 7. Aarg.

KJØBENHAVNS HANDELSBANK

KJØBENHAVN

ETABLERET 1873

Aktiekapital (fuldt indbetalt) . . . Kr. 50.000.000

Reservefond - 31.016.061

FILIALER I:

AABENRAA - AARHUS - ESBJERG - GRAASTEN

HADERSLEV - HORSSENS - KALUNDBORG - ODENSE

RANDERS - RØNNE - SØNDERBORG - TOFTLUND

TØNDER - VIBORG - VARDE

Biler udlejes H. Jensen Toft

altid pæne og under paalideligt

Førerskab.

Ogsaa over Grænsen.

Humlekærren, Tønder

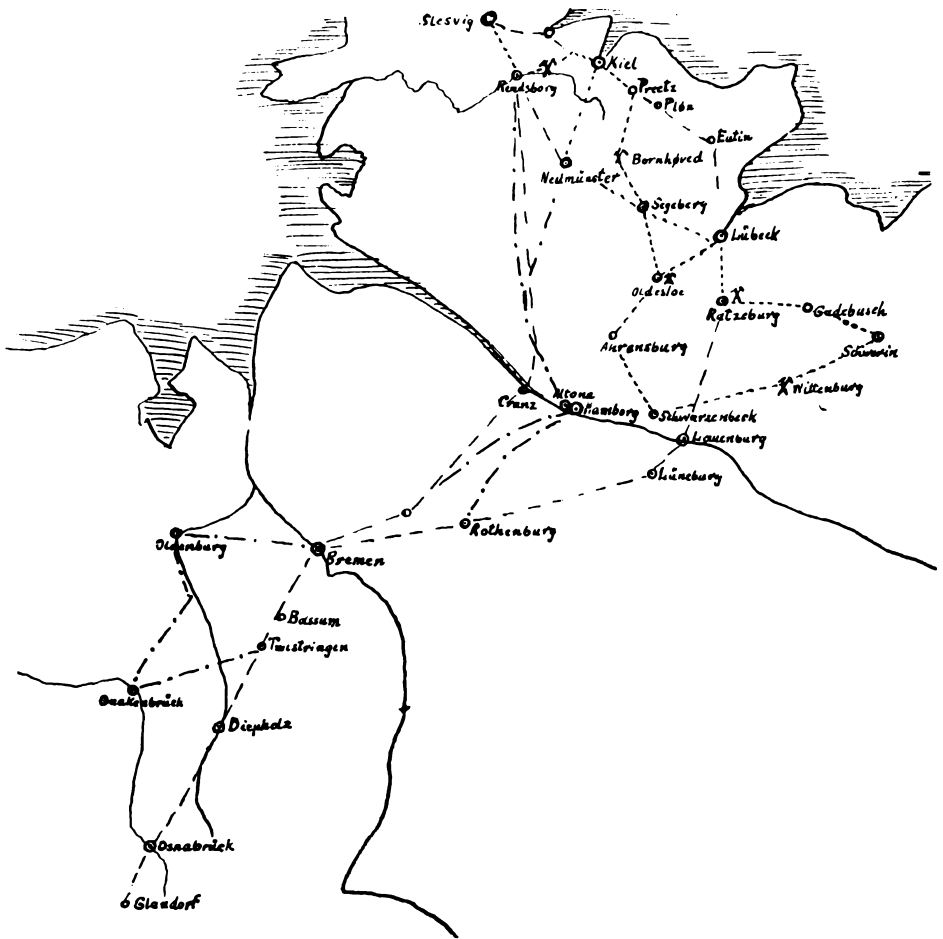
Tel. 255.

Indmeld Dem i

„Historisk Samfund for Sønderjylland“

og tegn Abonnement paa

„Sønderjydsk Maanedsskrift“

Med det „Slesvigske Regiment“ i Napoleonskrigene

En dansk Soldats Dagbog fra 1813—15

Ved C. Majbøll og Cl. E.

I.

I Sprogforeningens Almanak for 1926 har Th. Andersen, Christiansfeld, givet nogle Meddelelser om en Dagbog, som Jes Andersen, Frørup, der var med blandt de danske Tropper i 1815 og 1816, har efterladt. „Han er sikkert en af de meget faa, der har ført Dagbog, og saa vidt vides den eneste, hvis Optegnelser er bevaret“, skrives der. Det sidste viser sig at være urigtigt. Nedenstaaende skal gives nogle Dagbogsoptegnelser fra samme Tid. Forfatteren er en ung Mand ved Navn Christian Hansen. Han gjorde Tjeneste i det slesvigske Regiments Jægerkompagni.

Om det slesvigske Regiments Oprettelse og første Historie fortæller Morten Poulsen, København. i „Flensborg Avis“: „13. danske Bataillon er oprettet efter kongelig Resolution af 26. August 1778 og hed først „Det Fyenske Infanteri-Regiment“. Dette Regiment er altsaa Stamafdeling til 13. Bataillon. Mandskabet var dels hvervede Folk, men bestod ogsaa af udkrevne Karle fra Vejle og Haderslev Amter. Dets første Garnison var Byen Slesvig, og dets Chef var Prins Frederik af Hessen. Men allerede 7 Aar senere, i 1785, fik Regimentet et andet Navn og kom til at hedde „Det Slesvigske Infanteri-Regiment“.

Dengang saa en dansk Soldat jo lidt anderledes ud end nu om Stunder. Dragten ved dette Regiment var rød, stramtsiddende Kjole med blaa Krave og Opslag, hvide Bukser og trekantet Hat. Paa Benene havde Soldaten Støvletter, det vil sige lange Gamacher, som naaede et godt Stykke op over Knæet. Og saa havde han pudret Haar, flettet i en Pisk i Nakken.

Allerede først i det 19. Aarhundrede blev de hvervede Folk afskedigede, saa Regimentet nu kom til at bestaa udelukkende af „Landets egne Børn“.

I det forvirrede Aar 1813, da hele Europa stod i Brand, kom ogsaa det slesvigske Regiment med i Ilden. Regimentet, der ellers havde Garnison i Slesvig, laa dengang paa Falster, men sendtes nu til Holsten. Danmark havde som Frankrigs Forbundsfælle faaet den Opgave at støtte det 13. franske Armékorps under den berømte Marskal Davout, Fyrste af Eckmühl. Kong Frederik den Sjettes Svoger, Prins Frederik af Hessen, blev udset til at føre Kommandoen over de danske Tropper, der senere fik Navn af Auxiliærkorpset (= Hjælpekorpset). Om dette Korps lyder der fra denne Tid mange Lovord. „Jeg rykker lige saa gerne i Marken med de danske Tropper som med gamle franske Soldater“, udtalte Davout. At største Parten stammede fra Holsten og delte den tyske Befolknings Syn paa Franskændene, mærkedes kun lidet; men underligt faa er Folkets Minder fra denne Tid, fra Kampene ved Rahlstedt, Bornhøved og Sejren ved Sehestedt, hvor især de fynske Dragoner udmærkede sig.

Ogsaa i Litteraturen har denne Krig kun sat ringe Spor, smukkest vel i Blichers Bindstouw; det er den, Hosekræmmeren Jens Jensen fortæller om: „Den Gaang te A sku føøst Gaang o Sessionen, da wanted mi Faar knap aa nap fiir Oer i trej Snees“. Han er helier ikke helt klar over Situationen, men han bruger sine Øjne og Øren, da han træffer de franske Soldater. „De wa no bette geswindt Kaal Di bottred po, de gik som Kjepper i Hjywl; men A ku et faastoe ant en „Futter“. Han udlægger Franskmandens „Leve Kejseren“ — „Vive l'Empereur“ — som „Piiv mæ laang Rør“ og henfører det til sin egen

private Pibe, og han slutter „degaang A sku te aa sedd ow Højsten, haad A møst mi Maandbed te mi Piiv, aa A haar aalle sit et siin“. I ham har Blicher tegnet et af de livagtigste danske Almuebilleder, vi har, og i hans Skikkelse er der sikkert mange danske, der ser Felttoget 1813—15.

Christian Hansen fortæller langt fra saa livligt og udførligt; men det er den samme Tid, den samme Hærafdeling, der er hans. Det er samme Slag, han er med i ved Sehestedt, som Hosekræmmeren beretter om: „Sien drøw wi te en Bøy, di kalt Sestej; diæ wa saa manne Finner, te den jen ku et spøt faa den aan: men vi ragt dem indda tesii aa kam wal hollen in te Rensborre“. De fortæller lige kort og lige roligt.

Christian Hansens Dagsbogsoptegnelser begynder med Opbruddet fra Falster. Fra Dag til Dag noterer han derefter, hvor mange Mil han har marcheret. Optegnelserne begynder paa Bogens Omslags-side, men da det første Blad mangler, kan der ikke gives Oplysninger om Tiden fra midt i Maj til 15. August 1813.

Christian Hansens Modersmaal er dansk, og da han noterer Stednavnene efter Øret, forekommer mange Fejlskrivninger. For de flestes Vedkommende er Fejlene her rettet.

April 1813.

- 27. April marcherede vi fra Falster til Lolland til en By Radstedt (?).
- 28. April — — — Nakskov til — — —
- 29. April — — — Kl. 6 Slet kom til Skibs, og om Morgenen Klokken 8 Ankomst til Kiel, hvor vi laa i Byen Brunswick 3 Dage.

Maj 1813.

- 3. drog vi derfra og til Byen Schulenhof, hvor vi laa stille til den 10.
- 11. — — — Neumünster til Sægeler.
- ? — — — til Dreggels.

August 1813.

- 15. marcherede vi fra Lübeck og igennem Oldesloe til Blumendorf. Bivuak der.
(Med dette Opbrud fra Lübeck begynder det danske Korps Deltagelse i de store Kampe. Marskal Davout stod i de allieredes højre Flanke og skulde forhindre dem i at rykke vestpaa. Fjenderne bestod af en broget Samling fra saa godt som alle Nord- og Syd-Europas Stater, Rusland, Preussen, Sverige, England, de nordtyske Østersølande, Hansestæderne medindbefattet. Deres Fører var Generalløjtnant Grev Wallmoden. — I Lübeck havde man benyttet Vaabenstilstanden til Øvelser under franske Officerers

Kommando. I Tilslutning til Dagsbogsoptegnelserne har Christian Hansen optegnet en Vise, der skildrer Opholdet i Lübeck paa følgende Maade:

I Lübeck vi monn' ligge
og gøre Vagter der.
Vi gik iblandt de franske,
som var os meget kær.
Hvad de os kommanderet,
det vi jo ej forstod,
hver gjorde, som han vidste,
det saa plaserlig ud.

Den 15. August var det Napoleons Fødselsdag, men da Vaabenstilstanden udløb Midnat mellem den 16. og 17. August, og Korpset derfor brød op fra Lübeck den 15., fejredes Dagen allerede den 10. Festen begyndte Aftenen forud med en befalet Illumination af Lübecks Borgerhuse og indledes med 5 Kanon-skud. Om Middagen var der stort Tedeum i Mariekirken, hvorved bl. a. de slesvigske Jægere under Kaptajn Pristroph dannede Æresvagter. Derefter var der Parade uden for Burgtor, senere Festmaaltid for Soldaterne, Fest og Dans hele Natten paa forskellige Steder i Byen. Hver Mand havde faaet udleveret dobbelt Ration for Dagen, Ekstralønning til Drikkevarer og Krydderi til Maden).

16. igennem Ahrensburg til Ahrensfelde.
17. til Heesdorf.
18. drog vi uden for Byen at bivakuere.
19. derfra og ud af Landet og ind i det Lauenborgske til den By, som hedder Schwartzbeck, hvor vi uden for bivakuerede.
20. derfra — dito —
21. derfra — dito —
22. derfra — dito —
23. til Wittenburg (i Meklenborg), hvor vi havde den første Attake med Kosakkerne.
(Om denne Fægtning ved Wittenburg i Meklenborg skriver Kaptajn Emil Scholten, der var Adjutant ved Auxiliærkorpsets Stab, i et Brev til en Ven følgende: „Eders Avissskriver kunde herligt lyve, saa forbandet har jeg aldrig troet, det var. Den „store“ Fægtning ved Wittenburg var en Kosakjagt, hvor 400 Kosakker fløj bort som Avner for Vinden. En liden Kolonne blev sendt imod dem, jeg førte den, men det var mindre end et Høstmanøver“).
24. til Schwerin, hvor vi laa i Lager (Lejr), og vores Kompagni opbrækkede den 30. og med Parken til Lübeck.

30. til Gadebusch, uden for Bivuaik.

(Den 29. August var en Del af det store Train, den saakaldte flyvende Park, indtruffet, men den blev, efter at have forsynet Batteriet Gerstenberg, straks sendt tilbage til Lübeck under Dækning af to Jægerkompagnier, deriblandt det ene af det slesvigske Regiment under Kaptajn Pristroph).

September 1913.

1. fra Lübeck til Ratzeburg.

2. til Gadebusch, hvor vi fik Kontraordre til Lübeck, hvor vi laa til den 6.

(I Mellemtyskland maatte Napoleons Hære vige, og Marskal Davout besluttede derfor at rømme Meklenborg. Den 2. September begyndte Tilbagetoget, hvis Maal var en Stilling mellem Lübeck og Lauenburg. Marskallen dækkede med sine Fransk-mænd Hamborg, medens det danske Korps skulde sikre Holsten. — Parken fra Schwerin stødte ved Gadebusch paa det fra Lübeck tilbagevendende Kommando Pristroph, der medførte 38 Brødvogne. Pristroph fik nu Ordre af Davout til med sine Jægere at føre begge Konvojer til Lübeck, hvilket ogsaa lykkedes, uagtet han blev overfaldet mellem Gadebusch og Rhena og ved denne Lejlighed mistede to døde og to saarede).

6. til Ratzeburg, hvor vi byggede Lejr.

(Lejren ved Ratzeburg i Stillingens Centrum bestod dels af de i Hast ved Ankomsten paa Bataillonernes Bivuaikplads rejste Smaahytter, der udbedredes, belagdes med Jord og forsynedes med Vinduer, dels af store rummelige Barakker. Træ var der nok af i Omegnens Skove, men det skortede meget paa Halm til Hytternes Dækning og til Lejrstraa. I Omegnens Teglværker fandt man en Mængde Mursten og byggede deraf Ovne, der gjorde god Tjeneste under det lange Lejrhold).

10. til Fouragering og Turen samme Dag tilbage.

15. til Rekognosering og Turen samme Dag tilbage.

17. til Grünau (Sydøst for Lübeck), hvor vi laa til den 25.

25. derfra og igennem Ratzeburg til Schmilau, hvor vi laa til den 30.

30. om Natten til Sterley, (en fremskudt Sikringsstilling foran Lejrstillingen ved Ratzeburg).

Oktober 1813.

3. til Fouragering.

7. blev vi angrebet og maatte til Wittenhersch („Weisser Hirsch“), hvor vi om Aftenen fra 7 Slet til 12 Slet havde en skra Myssel (Skærmydsel), hvor vi tog 60 Mand og 1 Kaptajn til Fange, og

derved bekom vi kun to blesserede og ingen døde. Dette Skærmydsel stod ved Wittenhersch.

(General Wallmoden gjorde den 7. Oktober et Forsøg paa at gennembryde Stillingen ved Ratzeburg og angreb de Skanser ved Sterley, som det slesvigske Regiments 1. Bataillon holdt besat. Men 2. Bataillon under Major Holten kom til Hjælp, og skønt Fjenden var overlegen i Tal, blev han dog slaaget tilbage. Særlig udmærkede sig et af Jægerkompagnierne og et Musketerkompagni ved et rask og glimrende udført Angreb. Allerede ved denne Lejlighed udtalte den franske Marskal sin Beundring for den danske Soldats Humør, Dygtighed og Tapperhed).

9. marcherede vi til Lejren.

15. paa Forposter ved Wittenhersch, hvor vi laa i 15 Dage.

30. til Lejren.

November 1813.

3. til Weissenhirsch paa Forposter.

7. til Lejren.

11. til Weissenhirsch paa Forposter.

13. Om Natten maatte vi retirere fra Wittenhersch og efter Lejren, som alt stod i Brand, og Retiraden gik til Beydendorf.

(I over en Maaned havde Auxiliærkorpset kamperet i Lejren. Soldaterne havde i denne Tid vist den mønsterværdigste Disciplin og med godt Humør døjet mange Savn, men nu begyndte Livet at blive utaaeligt paa Grund af overhaandtagende Utøj, Kulde og Regn. Intet Under derfor, at der lød et Frydeskrig, da de tre Kanonskud faldt, Signalet for de med brændende Fakler i Lejrgaderne opstillede Soldater til at tænde Ild, Et Øjeblik efter stod Bivuakernes tusinde Smaahytter i lys Lue. — Nu skiltes Franskmændenes og Danskernes Veje. Davout, der efter Napoleons Nederlag ved Leipzig (18. Oktober) helt var anvist paa Defensiven, trak sig med sine Franskmænd nærmere mod Hamborg, og Danskerne gik imod Kiel, forfulgt af den svenske Kronprins Bernadotte, der med Norges Indlemmelse for Øje ønskede at komme Danmark til Livs og derfor nøjedes med at blokere Davout og Hamborg med en mindre Del af Hæren).

14. til Blisdorf (ca. 12 km Syd for Lübeck).

16. til Rolshagen, hvor vi laa paa Forpidsen til den 27.

27. til Fouragering og paa Forposter.

December 1813.

1. Natten Klokken 11 Slet maatte vi retirere derfra og til Ringstedhof.

2. derfra og retirerede igennem Lübeck til Lokfeld.

3. til Oldesloe.

4. paa Forposterne ved Rethwisch Mølle (øst for Oldesloe).
5. blev vi angrebne om Eftermiddagen Klokken 2 Slet og maatte retirere til Rethwischhof, hvor vi fik en Underofficer bleseret og ingen døde. Dette Skærmydsei stod ved Rethwisch Mølle. (Allerede Dagen i Forvejen, den 4. December, havde det slesvigske Regiment været i Ilden ved Boden, en Mils Vej sydøst for Oldesloe. Om denne Fægtning ved Boden skriver Morten Poulsen: „Regimentet dannede Korpsets højre Fløj, som Fjenden flere Gange søgte at omgaa. Vejret var saa taaget, at man ikke kunde se ret mange Skridt frem for sig. Henimod Aften mærkede man, at Fjenden satte ind med et afgørende Angreb paa højre Fløj, dog se noget kunde man foreløbigt ikke. Men da han endelig kom saa nær, at man kunde skelne ham, blev han modtaget af en bragende Salve, efterfulgt af et energisk Bajonetangreb. Nu kom det fynske Infanteriregiment til, og i Forening med det styrtede det slesvigske Regiment frem til Modangreb under Raabet: „Kongen leve!“ Fjenden vendte om, og snart forvandlede hans Tilbagegang sig til Flugt, der gik over til Panik under Forfølgelsen. Med de lange røde Kapper flagrende efter sig og Sabelen højt hævet fo'r de fynske lette Dragoner frem mod det fjendtlige Fodfolk, saa hurtigt Hestene kunde rende. Virkningen var overvældende; de flygtende kastede Vaabnene, kastede sig selv ned paa Jorden og overgav sig i Mængde. De Danskes Sejr ved Boden var fuldstændig“. — Dagen efter, den 15. December, angreb Fjenden altsaa paany. Auxiliærkorpset blev trukket tilbage, Jægerkompagniet, der stod ved Rethwisch Mølle, skulde sinke Forfølgerne. Jægerne forsvarede sig med stor Tapperhed og kastede flere Gange den overlegne Fjende tilbage, men da Fjenden truede med at omgaa Kompagniets højre Flanke, gik Kaptajn Pristroph tilbage til Broen, der førte til Rethwischhof. Her forskansede han sig og blev staaende til Klokken 2 om Natten, da han beordredes tilbage).
6. om Natten Klokken 2 Slet maatte vi retirere gennem Oldesloe og Segeberg til Daldorf (ved Landevejen Segeberg—Kiel).
7. til Kührenhof (ved Preetz), hvor vi paa Retiraden ved Bornhøved havde en Attake med de preussiske Husarer og de engelske Jægere.
8. om Eftermiddagen Klokken 4 Slet maatte vi retirere igennem Preetz til Byen Gaarden (ved Kiel).
9. igennem Kiel til Gettorf.
10. til Rendsborg, hvor vi maatte staa igennem 25,000 Mand, og vi tabte 15,000 Mand, mens derimod de fjendtlige tabte 6,000 Mand. Dette Feltslag stod ved Byen Sehestedt, hvor vi saa

laa i Rendsborg til den 15. Januar 1814. Da kom den gode Gud og gav os Fred, som kom os til Nytte, og saa blev vores Fjende til vores bedste Ven.

(I disse faa Linier skildrer den jævne Soldat Slaget ved Sehested. Efter Morten Poulsen gengives her følgende Skildring: Det var Prinsen af Hessens Hensigt ved en rolig March Nord om Ejderen at føre Auxiliærkorpset til Rendsborg. Men den fjendtlige Avantgarde var allerede gaaet over Ejderen fem Fjerdingsvej Øst for Rendsborg og stod saaledes og spærrede Vejen, og dette gav Anledning til den berømte Kamp ved Sehested den 10. December 1813. — Roligt og uforfærdet opmarcherede de danske Soldater i Fjendens voldsomste Ild. En Generalsalve bragede løs og fik Gelederne til at vakle, men kun for et Øjeblik. Saa lød Kommandoen: „Fanerne frem!“ og roligt, som hjemme paa Eksercerpladsen, traadte Fanebærerne de reglementerede otte Skridt frem foran Fronten. Dette Syn af Fanerne virkede, og da Kommandoen „March!“ lød, var der ingen Vaklen mere. Bataillonnen gik frem, medens Trommerne hvirvlede. Ikke et Skud løsnedes, men Folkene gik frem med fældet Gevær, hvilket bragte Fjenden paa Flugt. Det lykkedes Prinsen af Hessen at føre Korpset med sit hele Skyts og Train igennem og naa Rendsborg. — Den 14. Januar 1814 blev Freden sluttet i Kiel. Danmark, som hidtil havde støttet Napoleon, maatte nu forpligte sig til at gøre fælles Sag med hans Fjender).

Januar 1814.

- 19. marcherede vi fra Rendsborg til Slesvig, hvor vi laa til den 21.
- 21. derfra til Flensborg.
- 26. Retur til Slesvig, hvor vi laa stille og gjorde Vagter, hvor en Del af os blev permitteret.

Februar 1814.

Den 15. Februar til den 1. Marts havde jeg Orlov, og den 1. Marts kom jeg til Slesvig.

Marts 1814.

- 11. antraadte vi Marchen paany efter Frankrig. Den første Dag kom vi til Rendsborg, hvor vi laa i 5 Dage, og saa kom vi med et Felthospital.

(Danmark havde ved Freden i Kiel forpligtet sig til at stille 10,000 Mand som Hjælpekorps mod Napoleon. Det er dette Hjælpekorps, der nu bryder op mod Frankrig).

- 17: fra Rendsborg til Neumünster.

18. til Segeberg.
19. til Stockelsdorf (ved Lübeck).
20. Rastdag.
21. ud af Landet og igennem Lübeck og igennem Grønau og igennem Mølln til Grambeck.
22. til Lauenborg.
23. til Scharnebeck.
24. Rastdag.
25. igennem Lüneborg til Toppenstedt.
26. til Doren. (?)
27. til Wensbrück. (Wensebrock).
28. Rastdag.
29. igennem Rothenburg til Ottersburg.
30. til den store Stad Bremen, hvor vi laa stille i 10 Dage.

April 1814.

9. fra den schøne Stad Bremen igennem Bassum til Neu-Marest. (Neuen-Marhorst?)
10. igennem Barnstorf til Diepholz.
11. Rastdag.
12. igennem Lemförde og Bohmte til Herringhausen.
13. igennem Oster Kappeln til Osnabrück.
14. igennem Iburg til Glandorf, hvor vi bekom Kontraordre tilbage.
15. retur igennem Iburg til Osnabrück, hvor vi laa stille 24 Dage og eksercerede 2 Gange om Ugen.
(De allierede Monarker havde den 31. Marts holdt deres Indtog i Paris, og den 11. April havde Napoleon frasagt sig Tronen. Det danske Hjælpekorps behøvede heldigvis ikke at træde i Funktion. Ved Glandorf, 3 Mil Syd for Osnabrück, „becom“ det Kontraordre).

Maj 1814.

9. marcherede vi fra Osnabrück igennem Oster Kappeln, Bohmte til Hunteburg.
10. igennem Lemförde, Diepholz til Godenau. (Kornau?)
11. igennem Barnstorf, Twistring, Bassum til Hastendiw. (?)
12. til den store Stad Bremen, hvor vi laa i to Dage.
15. fra Bremen igennem Ottersburg til Buchholz.
16. til Lauemt. (?)
17. til Brest.
18. om Aftenen Klokken 11 Slet marcherede vi derfra igennem Horneburg, og den 19. om Middagen kom vi til Cranz.

20. over Elben til Blankenese, hvor vi om Aftenen Klokken 8 Slet marcherede fra og igennem Rellingen, Pinneberg, Elmshorn, Horst, Neuenbrück, hvor vi den 21. om Eftermiddagen kom til Itzehoe.
22. Rastdag.
23. gennem Hohenwedstedt til Rendsborg.
24. Rastdag.
25. marcherede vi fra Rendsborg til Kiel.
(Det slesvigske Regiment faar ikke Lov til at vende hjem, da den russiske General Bennigsen i Hamborg og den svenske Kronprins Bernadotte i Lübeck paa Grund af Forholdene i Norge, hvor Prins Kristian Frederik den 17. Maj er blevet valgt til Konge, truer med at besætte Holsten, fordi Danmark beskyldes for at støtte den norske Modstand mod Foreningen med Sverige).
26. igennem Preetz til Pløn.
27. igennem Eutin til Mannhagen.
28. til Petershof, hvor vi laa til den 2. Juni.
31. paraderede vi for Generalen ved Kniephagen.

Juni 1814.

2. kvarterede vi om til Koselau, hvor vi laa i 8 Dage.
11. marcherede vi derfra til Byen Mokeln.
12. til Kiel.
(Forholdene i Norge har udviklet sig til Fordel for Bernadotte, og Faren for en ny Krig er forbi).
13. forbi Eckernførde til Byen Osterby.
14. igennem Slesvig til Jybæk, hvor vi laa i 4 Dage.
19. til Slesvig, hvor saa de gamle blev alle permitteret paa videre Orlov, undtagen to Skoler, de fra 1812 og 1813 maatte blive liggende og gøre Tjeneste i Slesvig, hvor jeg laa til den 29. Juni. Saa fik jeg Orlov i 15 Dage til den 14. Juli, hvor jeg kom til Slesvig at gøre Tjeneste. — Den 14. August fik jeg Orlov paa tre Fjerdingaar, først til den 16. November, hvor jeg kom til Slesvig, og den 17. fik jeg Orlov paany til den 14. Februar 1815, hvor jeg kom til Slesvig, og den 16. fik jeg Orlov paany til den 10. Maj. Men den 16. April fik jeg Brev fra min Kaptajn, og den 19. April kom jeg til Slesvig, hvor jeg saa blev i Slesvig og gjorde Tjeneste. — Den 16. Juli blev alle de gamle indkaldet, og saa eksercerede de med os i 8 Dage, hvor det saa gik løs efter Frankrig.
(Napoleon havde den 26. Februar forladt Elba. Den 14. Juli afsluttede Danmark i Paris en Traktat med England, gaaende ud paa, at Danmark mod Udbetaling af Subsidier skulde stille et Hjelpekorps paa 15,000 Mand mod Napoleon).

Juli 1815.

25. antraadte vi Marchen paany efter Frankrig. Den første Dag kom vi fra Slesvig til en By, som hedder Nübbel.
26. igennem igennem Rendsborg, Hohenwedstedt til Lohbarbeck.
27. igennem Kellinghusen til Byen Hackeshørn.
28. Rastdag.
29. igennem Horst, Elmshorn, Pinneberg, Rellingen til Altona,
30. Rastdag i Staden Altona, hvor vi Dagen efter, da vi marcherede fra Altona, maatte gøre en Revue imellem Hamborg og Altona, førend vi drog igennem Hamborg.
31. marcherede vi fra Altona, og Revue blev holdt imellem Altona og Hamborg, og saa Turen igennem Hamborg og over Broen og Elben til Harburg.

August 1815.

1. fra Harburg og med Skaceen (Chausseen) til Byen Sprøtze.
2. Rastdag.
3. igennem Scheessel og fra Chausseen til Westerholz.
4. igennem Ottersberg til Oytén.
5. til den store Stad Bremen.
6. Rastdag i Bremen.
7. til Wackendorf, hvor vi laa i 4 Dage.
12. marcherede vi fra Wackendorf til Bassum.
13. igennem Twistringen, Barnstorf til Byen Walsen, hvor vi laa i 4 Dage.
18. marcherede vi derfra igennem Oythe og forbi Vechta til Westerbakum i det Oldenborgske og ved de katolske.
19. igennem Quakenbrück, hvor Staben blev, og vi kom til Byen Talge, hvor vi laa stille i 12 Dage.
(General Wellington standsede det danske Hjelpekorps' Fremrykning, da Krigen i Mellemtiden var endt).

September 1815.

1. blev vi omkvarteret og kom til Byen Besten, en katolsk By, hvor vi laa 11 Dage, da Gud kom med den Glæde, at vi skulde til Holsten, og den 13. rykkede vi tilsammen i Besten, enhver i sit gamle Kvarter.
14. marcherede vi fra Besten igennem Badbergen, Dinklage til Hausstalte i det Oldenborgske.
15. igennem Langfærden til Nordolber.
16. igennem Visbeck til Wildeshaus, til Abrücke, Oldenburg.
17. Rastdag.
18. igennem Delmenhorst til Bremen.

19. fra Stadt Bremen igennem Ottersberg til Staabel.
20. igennem Süfen, Klosterzeven til Ottendorf.
21. Rastdag.
22. igennem Buxtehude til Estebrügge.
23. igennem Buxtehude til Harburg.
24. over Elben og over Broen og Hamborg igennem til Altona.
25. Rastdag i Altona.
26. fra Altona igennem Rellingen, Pinneberg til Hemdingen, hvor vi laa i 12 Dage.

Oktober—November 1815.

8. marcherede vi igennem Elmshorn, Horst, Neuenbroock til Byen Bahrenfleth, hvor jeg laa i 4 Uger. Den 5. November kvarterede jeg om til Byen Døgeling en Søndag Formiddag, hvor jeg laa i Byen Døgeling 15 Dage, da den lykkelige Marchordre kom at drage til Slesvig, hvor vi den 18. November fra Døgeling marcherede til Byen Brockstedt.
19. derfra til Byen Garstedt.
20. til Stadt Kiel.
21. derfra til Byen Osterby.
22. til vores Standkvarter i Slesvig, hvor vi laa til den 26. November, hvor vi saa blev permitteret paa videre Order, enhver til sin Ort, og jeg kom til Byen Abel den 27. November.

Jæger Christian Hansen,
beym Schleswisch Inf. Regiment Jæger Compagni.
Abel, den 31. December 1815.

II.

Interessant er det for os, der har oplevet Verdenskrigen, at stifte Bekendtskab med en dansk Soldats Stemninger i disse Aar. Dagbogen giver kun faa Oplysninger og fremtræder nærmest som en Sammenregning af de tilbagelagte Antal Mile. Alligevel skimter vi noget af Stemningen ogsaa i de tørre Optegnelser.

„Den 15. Januar 1814, da kom den gode Gud og gav os Fred, som kom os til Nytte“. „Den 12. September 1815 kom Gud med den Glæde, at vi skulde tilbage til Hol-

sten“. Soldaten fra Verdenskrigen forstaar at tyde disse Lettelsessuk, de sikre Tegn paa Lede ved Krigen.

Det er vel næppe tilfældigt, at Christian Hansen kun disse to Gange nævner Guds Navn. Gud er i hans enfoldige, fromme Sind den, der bringer det gode.

Vi skimter den danske Landsoldats Stolthed, naar Christian Hansen omhyggeligt noterer de mange Vejmile, naar han beretter om Fægtningen den 7. Oktober 1813, at „vi tog 60 Mand og 1

Kaptajn til Fange, og derved bekom vi kun 2 blesserede og ingen Døde“, og naar han om Slaget ved Sehested skriver, at „vi tabte 1500 Mand, mens derimod de fjendtlige tabte 6000 Mand“. Vi finder i hans Optegnelser ingen ensidig Krigslede i den hysterisk-selvynkende Form, som moderne Krigsbøger i Dag ynder.

At vor Landsmand fra Abild med Interesse har iagttaget fremmede Egne og Folk, er tydeligt nok. Han noterer, hver Gang han kommer over Grænsen ind i et nyt Land, han lægger Mærke til den haarde Landevej mellem Hamborg og Bremen, men særligt Indtryk synes Skikkene hos „de katolske“ at have gjort paa ham.

Soldaternes Morskab nævner han intet om i sin Dagbog. Maaske giver det os dog et Fingerpeg, naar Bremen ved Ankomsten er „den store Stad“, ved Almarchen „den schone Stad“.

Meget bedre Oplysninger om Soldaternes Stemninger for 100 Aar siden, end den tørre Dagbog giver, faar vi ved at gennemse de Sange og Soldaterviser, som er optegnet i det lille Hæfte, og denne Del turde være den vigtigste. Her faar vi et fuldstændigt Billede og genfinder uden Møje vore egne Følelser fra Verdenskrigen, Følelser, der er lige saa gamle som Krigen i Menneskehedens Historie.

Som Nr. 1 har Christian Hansen indskrevet sin Landsmand Brorsons Trøstesalme til Forældre ved et Barns Bortgang. (Nordsl. Salmebog Nr. 561). Hvorfor den er talt ud af hans Hjerte, er ikke vanskeligt at sige, naar man læser 1. og 3. Vers:

Nu Gud ske Lov, at Stunden
er sød og blid oprunden,
jeg gaar til Paradis.
Forældre tør ej klage,
men til min Grav ledsage
mig hen med Herrens Lov og Pris.

Det er de sidste Dage,
da Trængsel, Ve og Plage
med Vælde bryder frem.
Mig river Gud i Tide
fra Verdens Storm til Side
og fører mig saa dejlig hjem.

Trængsel — tidlig Død — Forældre — Gud, det er Tanker, der har vakt Genklang i Feltsoldatens Sind.

Afbrudt af et omhyggeligt ført Regnskab over Indtægter og Udgifter og Optegnelsen af et gammelt Bindebrev følger saa

En meget smuk ny Vise.

Jeg sad en Aften silde
alt udi Enerum,
min' Tanker var adspredte
saa vidt i Verden om.
Fra mine Ungdoms Dage
jeg først maa tænke paa,
hvad mine Forældre
alt for mig døjet har.

Mine fattige Forældre
har døjet ondt for mig
og ofte haver sukket
til Gud om Brød for mig,
hvorfor jeg dennem takker
tillige med min Gud,
de haver ogsaa lært mig
at kende Herreus Bud.

Mens da jeg var opvoksen
og til min Alder kom,
jeg dennem lidt kun trøster
i deres Alderdom.
Da kom der straks Marchordre,
jeg fik en Kjortel rød.
Jeg den med Ære slider,
men tit maa lide Nød.

Blandt Fremmed' har jeg vandret,
og det i mange Aar,
og ofte ondt har døjet
i denne dyre Tid.
Skønt mangan een vil sige,
Soldater lever vel,
hvo det ej har prøbet;
men jeg gaar til mig selv.

Betænker, mine Venner,
hvor mangan Gang vi maa
paa Vagt mod Fjenden stande,
vort Liv vi vove maa.

Vi maa jo patruljere
fra et til andet Sted.
Vi vil af Hjertet bede,
at Gud vil giv' os Fred.

Det, som mig mest fortryder,
skal jeg fortælle Jer,
det var en holstensk Pige,
som jeg har haft saa kær.
Hun har en anden taget,
siden jeg rejste bort,
og ikke mere tænkte
paa den, som var sin Ven.

Til hvem skal jeg mig vende,
naar jeg min Frihed faar,
thi udaf mine Venner
kan mangan være død,
og de, som er tilbage,
kan have mig forglemt
Hvad kan det mig da hjælpe
at rejse til dem hen?

Nej, jeg vil her i Holsten
udkaare mig en Ven,
thi her er ogsaa Piger,
som tro oprigtig er,
jeg en af dem vil tage,
udaf de dejligste,
som Blomsterkransen bærer,
bestrøet med Ydmyghed.

For alt vil jeg ej sørge,
men leve lystig hen,
og haabe paa, at Herren,
han er min bedste Ven.
Han aldrig dem forlader,
som andre har forladt.
Jeg kan ej mere skrive,
men hilser Dig „Godnat“.

Her har vi en gammel sentimental Soldatervise, hvis Tanker kredser om Forældre, Gud, Krigstrængsler og Elskov.

Derefter følger en ret ubehjælpssom versificeret Beskrivelse af det slesvigske Regiments Krigstogter i

Nordtyskland, desværre ufuldstændig, da der mangler et Blad i Bogen:

En dansk Vise.

Hør, Kammerater alle,
ja Brødre en og hver,
som maa saa vidt omvandre
og Landsoldater er,
ja, kommanderet fra vort Fødeland,
vor Konge tro at tjene,
paa dette faste Land.

Den Ed, vi jo har svoret,
at tjene huld og tro,
den vi ej'heller bryde,
mens vi har Liv og Blod.
For Kongen vil vi stride
og for vort Fødeland
vort Liv og Blod vi vove vil
som tapre danske Mænd.

Men naar som vi betænke,
hvad ondt vi lidet har
i disse haarde Tider,
da vi omrejset har.
I fremmed Land og Riger
vi lidet vundet har,
vi Sult og Tørst har lidet,
det vi prøbet har.

Vort eget Land var strenge,
det vi ej nægte kan,
det volder disse Penge,
vi har i vores Land.
Vi dennem maa modtage,
som Kongens Ordre er,
skønt Borgerne os svarer,
de kan ej bruge dem.

Hvad som vi har forloren,
jeg det ej nævne vil,
Uret vi vist har lidet,
men jeg maa tie still',
det hjælper ej at nævne,
vi det ej taale maa,
skønt det os falder strenge,
vi det udholde maa.

Vi Kongens Ordre lyder,
som er og vores Pligt,
hvortil de os bestemmer,
vi villig er gesvindt.
Hvad de os kommanderer,

vi nøje passer paa,
naar de os eksercerer,
maa alting hurtigt gaa.

Den syvogtyvende April
fra Falster drog vi ud,
var ganske glad og munter
i baade Sind og Hu,
igennem Lolland vi marchered,
og alting var parat,
hvorfra vi maatte sejle
over det store Vand.

Til Holstens Land vi naa'de
en Stad, som hedder Kiel,
vi deri monne ligge
alt udi Dage tre.
Da vi derfra marcherede
og det alt vidre frem,
en Stad vi ogsaa naa'de,
som hedder Segeberg.

Den anden Dag om Morgen
marcher'de vi igen,
og vi marcher'de strenge,
for vi skal hastig frem.
Omsider vi da naa'de,
den Stad ja Altona,
hvori vi ogsaa lagde
alt udi otte Dag'.

Fra Altona vi udmarchered'
med tapper Mandighed.
Hamborg vi ej forglemme vil,
vi var jo ogsaa der.
Derfra vi fik Marchordre
til Oldesloe at gaa.
En Maanedstid vi lagde der,
til Lübeck siden drog.

Den fireogtyvende Juli
fra Holsten vi uddrog,
til Lübeck vi marcherede,
og det gik rask til Fods.
Vi blev nu der opstillet,
ja al den danske Trop
i Staden ind marchered',
og det med fuld Musik.

I Lübeck vi monn' ligge
og gøre Vagter der.
Vi gik iblandt de franske,
som var os meget kær.
Hvad de os kommanderet,

det vi jo ej forstod,
hver gjorde, som han vidste,
det saa plaserlig ud.

Den femtende Augusti
da rejste vi derfra.
Hvorhen vi skulde rejse
det vidste vi ej af.
Vi Dag og Nat marcherede,
kom ej i Huse ind,
vor Spise var Kartofler,
og Vand vor Brændevin.

Ja, vores Natteleje
var paa den vilde Mark,
af Klæderne at føre os
vi derved havde spar't,
i Seng og Hus at komme
det rent af Moden gik,
paa Mark og Vej at ligge
blev derimod vor Skik.

Naar vi til Byer kommer,
der ser det sælsomt ud,
Vinduerne i Stykker,
og Døre aabne staar,
og Folkene forløben
fra, hvad de ejede,
i Huse og i Byer
var ingen Folk at se.

(Fortsættelsen mangler).

Beskrivelsen fortsættes i en ny
Sang, hvoraf af samme Aarsag de
første 6 Vers mangler. Denne Sang
er tydeligt nok digtet ved det dan-
ske Hjelpekorps' Opbrud til Mar-
chen mod Frankrig. Enkelte Vers
lyder:

Nu er bleven vor største Fjende
omvendt til vor bedste Ven,
men derimod vor bedste Frænde
til Fjende vendet om igen.

Da Fredens Handling nu var
frembrungen
vi fryded' os ved Glæde at faa,
ja det hensvundne vi agted' ringe,
naar det nu Ende have maa.

Men snart os Lykken blev omvendt,
hvert Glædens Haab er svunden hen.

Vor Modgangs Dage har ej Ende,
i Krig vi drage skal igen.

Maaske til Frankrig vi skal drage,
det af os ej bestemmes kan,
maaske vi komme ej mer tilbage,
det staar alene i Herrens Haand.

Fra samme Tid, men af noget
anden Karakter, er den næste Sang,
hvoraf her ogsaa kun skal citeres
enkelte Vers:

En meget smuk Vise.

Naar det nu nærmer sig,
at Trommen den sig rører,
enhver maa vær' beredt
og paa Paraden møde.
Enhver blev visitert,
om noget var forglemt,
thi Marchen den var til
ja Frankerig bestemt.

Saa snart en Pige faar
en Kongens Karl i Øje,
af Kærlighed til ham
gør hun sig største Møje,
hun smilende til ham
sit Ansigt vender hen
og vil erkende ham
alt for sin fuldtro Ven.

Forældre glemmes snart
af alle Kongens Karle.
Thi hvad forvolder det?
Det volder Pigers Tale!
De er saa snild' i Ord
og dejlig af Gestalt.
Man kund' dem ej undgaa,
om det paa Livet gjaldt.

Det danske Hjelpekorps bestod
overvejende af Holstenere, og der-
for undrer det os ikke, at der nu
følger flere tyske Viser, „ge-
schrieben in Bahrenfleth den 30.
Oktober 1815“ og følgende Dage.
Tonen i dem er en helt anden, vi
kender saa godt disse tyske Sol-
datervisers Karakter! Der synges
om Drik, Kærlighed, Forførelse af
unge Piger, og kynisk Raahed er
parret med sentimental Blødhed.

Morsomt er det at lægge Mærke
til, hvorledes vor danske Lands-
mand optegner det fremmede Tyske
efter Øret og derved kommer galt
af Sted:

— — — — —
wi ein Soldat ins feldt
sein König dient getrøy,
hat ehr nicht alseit Gelt,
hat ehr doch ehr da bey.

Morsomt er det ligeledes, at den
danske Soldat efter de danske Sange
nu optegner „Ein deutsches Lied
für wir deutschen Soldater“!

Og saa blev vores Fjende til vores
bedste Ven“, skrev Christian Han-
sen, da Freden i Kiel afsluttedes.
Hvem fandt til Rette i disse forvir-
rede Tider, da Troner styrtedes,
Traktater blev brudt, Dødsfjender
den næste Dag var Perlevenner og
omvendt! Respekten for Konger og
deres Ord skulde sandelig ikke øges,
og mens den menige Soldat led og
gav sit Blod, digtede og sang han
Smædesange mod de forvirrede ev-
ropæiske Monarker og beundrede i
sit stille Sind den store Napoleon,
selv om han kæmpede imod ham.

En saadan interessant Vise op-
tegner Christian Hansen ogsaa, men
da den er meget lang og desuden
skrevet paa Tysk, maa vi her give
Afkald paa at gengive den.

Tønder Amts Centraltrykkeri

Østergade 40

Tønder

Telefon 141

Bog- og Akcidenstrykkeri
Formularlager - Bogbinderi

Vi har endnu et mindre Restoplag af

Sønderjydske Centralforenings Festskrift
før Kr. 12,00 — nu 6,00,

Denne smukke og indholdsrige Bog bør ejes af
enhver national Interesseret.

Ligeledes haves endnu:

R. P. Rossen: Danmarks Kongeslægter 1,50,

En udmærket Bog om dette interessante Emne

Bøgerne tilsendes portofrit fra

HANS BECKS BOGHANDEL

Storeg. (J. N. Jepsen) Tønder

Johs. Paulsen Schmidt's Boghandel, Tønder

Vestergade 67

Telefon 261

Stort Udvalg i Skønlitteratur, Fylde-
penne, Æskepost, billige franske
Raderinger og Lædervarer.

Hurtig

og præcis Besørgelse af alt indenfor Bog-, Kunst og Musik-Branchen
fra Indland og Udland.

I VESTSLESVIG

bør man læse

VESTKYSTEN.

Bil-

Traktor — Motor — Maskin

Smøre-

Olier

Fedt, Vognsmeørelse, Gear-
kaseolie og Drivremme

kun Ima Kvaliteter

CARL BORCH

Tønder

Telf. 44

H. P. Lorentzen

V. J. Lund's Eftfl.

Bogbinderi og
Protokolfabrik

TØNDER

Østergade 40 Telf. 106 Over Gaarden

Alt Bogbinderarbejde
udføres hurtigt og solidt.

**LYS & KRAFT
RADIO**

STOREGADE 24 :: TLF. 378

N. PICULELL

Sønderjydsk Maanedsskrift Tønder

Postgiro Nr. 9816.

Abonnementspris fjerdingaarlig ved Posten Kr. 1,65, — i
Boghandelen eller frit tilsendt fra Seminarielærer Eskildsen
i Tønder Kr. 1,50.
